1938 ий
30
НОЯБРЬ
№ 105 (489)
Акше 5 ыр.

9-ше ИИ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ӧрвезе коммунист

ВЛКСМ
Маробком
ден
горком
орган

СЕРГЕЙ МИРОНОВИЧ КИРОВЫН ЧАПЛЕ ОБРАЗШЕ ШӰДӦ ИЙ ДЕНЕ ИЛАШ ТӰҤАЛЕШ!

Киров семын илаш да кучедалаш

Ныл ий ончыч—1934 ий 1 декабрьыште ӱран фашизмылан ужалалтше троцкистско - бухаринский бандит-шамыч партийын да чыла советский калыкын йӧратымыжым, большевистский партийын видный деятельжым—Сергей Миронович Киров йолташым пуштыныт.

Эртен ныл ий, эртат эше шуко ий, но замечательный еҥын да борецын—Сергей Миронович Кировын чапле образше чыла шемер-калыкын шӱмыштыжӧ да ушыштыжо илаш тӱҥалеш. Чыла шке чапле илышыжым шемер калыкын пиалже верч пушо—Сергей Мироновичым калык нигунамат ок мондо.

Сергей Миронович Киров кумло ий Ленин—Сталин великий партий радамыште кучедалын. 1905 ийыште баррикадылаште Кировын йӱкшӧ кумдан шергылтын. Шем реакцийын ийлаштыже Ленин ден Сталинын верный ученикше—Сергей Миронович Киров самодержавийым сӱмыралшаш верч мужественно, пеҥгыдын, кугу революционный отвага дене кучедалын.

Октябрьский социалистический революцийын активный участникше Киров, гражданский сарыште ик эн видный полководец ыле.

Кировын тул гай мутшо калыкым чыла вере революционный пашашке кынелтен. Тудын кугу способностьшо, гигантский организаторский талантше пеш кумдан шарлен.

Киров йолташ советский элын эн кугу государственный деятельже.

Кировын лӱмжӧ Северный Кавказыште да Закавказийыште ленинско-сталинский национальный политикын сеҥымашыже, нефтяной промышленностым восстановитлыме дене кылдалтын. Ленинградский большевик-шамычын испытанный руководительже С. М. Киров мемнан элым индустриандымаште, ял озавлыкым коллективизироватлымаште, икымше сталинский пятилеткым темымаште, у кадр-шамычым воспитатлымаште кугу пашам ыштен.

Замечательный большевик, революцийын пӱсӧ да лӱддымӧ рыцарьже Сергей Миронович ленинско-сталинский типан политический деятельже ыле. Киров бойышто лӱддымӧ, калык тушман дек беспощадный ыле. Тудо шке калыкшым йӧратен, нунын йӱкыштым чуткын колыштын, шемер калыкын интересышт верч кугу вниманий дене тыршен.

Сталин йолташын верный другшо, ученикше да соратникше Сергей Миронович Киров большевистский партийын вийжым изиш шалаташ тыршыше-шамыч ваштарешат чакныде кучедалын.

Калыкын подлый тушманышт Кировын пӱсӧ мутшо гыч лӱдыныт, калык тушман-шамыч Кировлан ненавистный ыльыч, садлан тудым злодейски пуштыныт.

Троцкист, бухаринец, национал - уклонист - шамыч фашистский разведкын агентшыт лийыныт. Тиде случайность огыл. Тидлан нуно шуко жап измене ден предательствым ыштымаш дене ямдылалтыныт.

Киров йолташым злодейски пуштмаш троцкистско - бухаринский изменник-шамычын планыштышт тӱҥ ужашыже ыле.

Троцкистско - бухаринский шпион-шамыч мемнан элым пайлаш ямдылалтыныт, пашазе ден колхозник-шамычын сеҥен налмыштым пытарен, СССР-ште капиталистический рабствым восстановитлаш тыршеныт.

Фашизмлан ужалалтше троцкистско - бухаринский шпион кашак разоблачитлалтыныт. Единый да монолитный большевистский партий да калыкын вождьшо Сталин йолташ йыр чумыргышо советский калык троцкистско - бухаринский бандит кашакын пачемыш пыжакшыштым шалатен. Мемнан калык сталинский нарком Н. И. Ежов йолташын вуйлатыме советский разведкым чот йӧрата да пагала.

Советский калык да тӱнясе чыла шемер калык С. М. Кировым подлын пуштшо-шамычым ненавист дене, презрений дене ончат.

Кировын чапле образше шемер калыкын шӱмыштыжӧ эреак кодеш.

Киров нерген шарнымаш революционный бдительностьым йолталмашке, социализмын тушманышт ваштареш беспощадный кучедалмашке ӱжеш.

С. М. Киров XVII партс'ездыште выступатла.

„Мемнан партий гранит гай пеҥгыде"

(С. М. Кировын речше-шамыч гыч)

„...Ожнысо каргыме эксплоататорский, помещичье—буржуазный стройым ме решительно да курымлан тойышна. Тиде мемнан славный, твердокаменный великий ленинец—Сталин йолташын вуйлатыме великий коммунистический партийын эн кугу сеҥымашыже гыч ик завоеванийже". (1934 ий 31 январьыште Москваште Красный площадьыште ойлымо речше гыч).

* * *

„Мемнан сеҥымашна-шамыч пеш кугу улыт. Ме массын кущшо потребностьшым, кушшо культурный запросшым паша дене, кӱлеш семын шукташ тӱҥальна. Пеш кугу этапым эртен кайме. И мо гай школ ышталтын! Историй мемнан ончылан эрла эше утларак сложный да нелырак задаче-шамычым шындыже велэ,—мемналан нуно лӱдыкшан огытыл, эрла кугу опыт деве пойышо мемнан великий партийын, мемнан вождь Сталин йолташын указанийыштым ме эше пеҥгыдын, эше утларак выдержанно, эше организованно илышыш пурташ тӱҥгалына". (1934 ий 16 июньышто ВКП(б) Ленинградский обком пленумышто ойлымо речше гыч).

* * *

„Ме тугай партийым иметлена, кудо шкенжын кугу пашаже-шамычын сеҥымашыштым пайремлен мошта. Ме тугай партийым иметлена, кудо эл кӧргыштат, вес эллаштат лекше нимогай йӧсылык да лӱдыкшӧ ончыланат шке вуйжым ок саке.

Мемнан партий гранит гай пеҥгыде! Мемнан партий монолит гай единый да шелаш лийдыме!

Ме мемнан великий партий ӱмбаке тӱрлӧ могырым натискым, нападатлымашым иметленна, но кугу бойлаште калитлалтше мемнан партий Сталин йолташын вуйлатымыже дене мемнан коммунистический партий ӱмбаке чыла нападатлымашым отражатлен, эреак незыблемый да прочный лийын шоген". (1934 ий 31 январьыште Москваште Красный площадьыште ойлымо речше гыч).

ОРДЖОНИКИДЗЕШТЕ С. М. КИРОВЫН МУЗЕЙ-КВАРТИРЖЕ

Орджоникидзе. (Северный Осетий), 25 ноябрь. Изирак кок пачашан пӧртыштӧ, С. М. Кировын 1912 ий гыч 1918 ий марте илыме пӧртыштӧ, музей организоватлалтеш.

Музей кӱшыл пачашыште кум пӧлемым налеш. Сережа Костриковын йоча годсо да самырык годсо илышыже нерген, С. М. Кировын революционный пашаже нерген ончыктен шогышо 100 наре фотографий ден документ-шамыч лийыт. 1912 ий ноябрьыште „Терек" газетеш публиковатлыме „Простота нравов" лӱман статьяжлан С. М. Кировым уголовный ответственностьышко привлекатлыме нерген Владимировский окружной судын делаже але первой гана экспонироватлалтеш. Тиде статьяште С. М. Киров государственный думын черносотенный составшым разоблачатлен.

С. М. Киров изирак пӧлемыште илен. Пӧлемыште тудо годсо обстановкым установитлыме. Пурлаште пырдыж воктене кӱртньӧ кровать, тудым ошалге пикейный одеяло дене леведме. Переулокыш лектын шогышо кок окна коклаште—изи письменный ӱстел. Туштак пырдыжыште Шишкинын „Утро в лесу" лӱман картинажын репродукцийже. Книгам оптен шындыме этажерка. Шуко пеледыш-шамыч. Сергей Миронович пеледышым пешак йӧратен.

Квартира-музей тений декабрьыште почылтеш.

КОМСОМОЛЬСКИЙ ИЛЫШ

РАЙКОМОЛЫМ КРИТИКОВАТЛЫШТ

27 ноябрьыште Юрин районын комсомольский конференцийже шке пашажым пытарыш.

Пренийыште ВЛКСМ райком секретарь Кубарев йолташын отчетный докладше почеш 40 возалтше еҥ гыч 38 еҥ выступатлен. Выступатлыше-шамыч райкомолым молодежь дене пашам начарын ыштымыжлан чот критиковатлышт.

Конференций ВЛКСМ райком состав сайлымашке серьезнын относитлыш. Кажне кандидатурым сайын терген обсуждатлыш. Кандидат-шамычым обсуждатлыме годым списке гыч 3 еҥ луктылтын.

Каласаш кӱлеш, посна ВЛКСМ организаций да райкомол уполномоченный-шамыч конференцийыш делегат - шамычым сайлымашке серьезнын относитлен огытыл. Садланак делегатлан идеологически ӱшанаш лийдыме, достойный огыл еҥ-шамыч верештыныт (Юронова, Петров, Иванов да молат).

Райкомолын пленумжо ВЛКСМ райком секретарьлан Яшина йолташым, секретарын первой заместительжылан да политучебо отдел вуйлатышылан Галин йолташым, пионер отдел вуйлатышылан Лобанов йолташым сайлен.

Воспитательный пашам саемдыман

Отчетно-выборный погынымашыште „Пионер-судостроитель“ промколхозысо комсомолец-шамыч секретарь Дорбенов йолташ ден посна комсомолец-шамычын ситыдмашыштым чот критиковатлышт. Тидын деч вара организацийыште паша икмыняр саемаш тӱҥалын. Пытартыш жапыште 12 еҥым угыч комсомолыш пуртымо. Физкультурный да драматический кружок-шамыч, тугак первичный осоавиахим организаций кызыт пашаштым сайынрак ыштат. Драмкружок ноябрь тылзыште „Ясвый день“ да Чапаев лӱм. колхозлаште спектаклым шынден.

ВЛКСМ организаций шкаланже библиотекым организоватлен. Тушто 700 наре художественный литератур уло. Нунын коклаште М. Горькийын, Н. Островскийын, А. Пушкинын, моло поэт да писатель-шамычын произведенийышт улыт. Кажне комсомолец ик экземпляр гыч газетым налын лудын шога, южышт журналым налыт.

Туге гынат, ситыдымашым але улыт. Политучебым саемдыме огыл. Политучебыш южо комсомолец-шамыч огыт кошт. Посна комсомолец-шамыч П. Доробанов, Соснов аракам йӱн кӱлеш-окӱл пашам ыштен коштыт.

Н. Б.

МАССЕ ДЕЧ КӰРЫЛТЫНЫТ

25—27 ноябрьыште Косолоп районын комсомольский конференцийже эртыш. Конференцийыште 111 делегат гыч 98 делегат участвоватлен.

ВЛКСМ райкомол секретарь Антонова йолташын отчетный докладше почеш пренийыште 32 еҥ выступатлен. Выступатлыше-шамыч ВЛКСМ райкомым да тудын посна бюро членыштым массе деч кӱрылтмылан, бдительностым вӱшкемдымылан пеш чот критиковатлышт.

Теве банке управляющий комсомолец Кугергин бдительностьшым йомдарен. Банке аппаратыште калык тушман-шамычлан орудоватлаш эрыкым пуэн. Калык тушман Мачихинын подлый пашажым разоблачитлымекат Кугергин нимогай политический выводым ыштен огыл. Райкомолат комсомольский организацийым калык тушман-шамычым разоблачитлымашке мобилизоватлен огыл.

Посна бюро член-шамыч комсомольский организаций-шамычлан нимогай полышым пуэн огытыл. Комсомольский организацийын пашам сайын ышташ тыршымыштым чараклылыныт гына.

Теве бюро член роно вуйлатыше Игумнов йолташым райкомол пропагандистлан шогалтен. Но Игумнов йолташ политкружокышто пашам сайын шындыме олмеш, политзанятийым эреак кӱрлын. Комсомолец-шамыч занятийым эрташ йодыныт гынат, тудо умышленно эртарлын огыл. Район кӧргыштӧ производство деч кӱрылтде тунемаш организоватлыме вечерний школ-шамычын пашаштым кӱрлмашке шуктен.

Тыгак бюро член Трапездников йолташ (райзо вуйлатыше) колхозлаште лийын гынат, первичный организаций-шамычын пашашт дене йӧршын интересоватлен огыл. Нунылан нимогай полышым пуэн шоген огыл. Молодежь коклаште агротехучебым организоватлен огыл.

Тиде факт-шамыч райкомол бюро член-шамычын комсомольский организаций да комсомолец-шамыч деч кӱрылтмыштым ончыктат. Нуно молодежын йодмыштым шуктен шоген огытыл. Комсомолец-шамычлан бдительностьыштым нӧлталашышт полшен огытыл.

Конференций у райком состав деч комсомольский организаций-шамычым калык тушман кашакым беспощадно разоблачитлымашке, молодежын политический бдительностьшым да шинчымашыжым нӧлталмашке мобилизоватлаш требоватлыш.

Конференций деч вара Косолоп райкомолын 1-ше пленумжо лие.

Пленум ВЛКСМ райком секретарьлан Сметанина йолташым, секретарын первой заместительжылан да политучебо отдел вуйлатышылан Романов йолташым, пионер отдел вуйлатышылан Зубарев йолташым сайлен.

В. Смирнов.

КРИТИК ДЕН САМОКРИТИК ШАГАЛ ЛИЙЫН

28 ноябрьыште Йошкар-Ола районын 17-ше комсомольский конференцийже почылтын. ВКП(б) ЦК-н февральско - мартовский пленум решений-шамычше дене вооружитлалтын, ВЛКСМ Обком ден ВКП(б) райкомын полшымышт дене комсомольский организаций шке радамжым калык тушман-шамыч деч эрыктымашке кугу пашам ыштен. Калык тушман-шамыч ваштареш кучедалмашеш комсомольский организаций политически пеҥгыдемын да кушкын. 15 август гыч 906 еҥым ВЛКСМ радамышке пуртымо, 36 первичный комсомольский организацийым угыч организоватлыме. Но комсомол радамыш куштымаште ВЛКСМ райком ситышын пашам ыштен шоген огыл. Колхозный организаций-шамыч пеш начарын кушкыт. Южо организацийышт шаланымашке шуын улыт. Теве „9 января“ колхоз пеленсе организацийыште 5 член гыч 2 комсомолец велэ кодын ыле. Калинин лӱмеш да „Ленинский путь“ колхозла пеленсе организаций-шамыч ик еҥланат кушкын огытыл. „Первая пятилетка“ колхоз пеленсе комсомольский организацийын секретарьже Бабин йолташ шке секретарьский делажге дене велэ кодын. Тыгак ончыл комсомолец-шамычым ВКП(б) радамыш передаватлымаш пашат начарын ышталтеш. ВКП(б) кандидатышке улыжат 23 еҥым велэ пуртымо. ВЛКСМ райком южо йолташ-шамычлан рекомендацийым муаш полшен огыл.

ВЛКСМ райком политико-воспитательный паша дене нимынярат моктанен огеш керт. Таче кечылан 25 политкружокышто пропагандист уке. Кеҥеж жапыште ятыр политкружокышто пашам ыштен огытыл. Пропсеминар шуэн эрталтын. Тыште эн шукыжо райкомолын ожнысо секретарьже Желонкин йолташ титакан. Тудо шкежат 5 занятийым кӱрлын. „КИМ“, „У Корно“ колхозла организацийыште ик политзанятият лийын огыл. Район кӧргыштӧ примерный политкружокат улыт. Теве „Май пеледыш“—Каляев, „9 января“—Масленников пашам сайын ыштен толыт, но нунын сай паша опытыштым вес пропагандистлан передаватлаш тыршен огыл. Пропагандист подбиратлымашке формально относитленыт. Райкомолын политучебо отделын ожнысо вуйлатышыже Фурзиков пропагандистлан ожнысо черке старостан эргыже Калининым ойырен. Ятыр пропагандист-шамыч, слушатель-шамычын йодмыштым огыт удовлетворитле. Садлан посещаемость ӱлнӧ шога. Политико-воспитательный паша начар шындыме дене комсомольский дисциплине нарушатлымашат лиеден. Климов 8 тылзылан членский взносым тӱлен огыл. МТС-ыште арака йӱмаш шарлен ыле.

Район мучко пионерский пашат начар ыштaлтеш. Вожатый-шамыч дене чыла отрядым обеспечитлыме огыл, отрядной сбор южо вере тошто семынак интереснын огыл эртаралтеш.

Ӱдрамаш молодежь дене паша кӱлеш семын огеш ышталт. Нунын дене ик совещаният, конференцият лийын огыл.

ВЛКСМ Обком ситышын полышым пуэн шоген огыл. Тудын южо отделышт райкомол-шамычлан конкретный практический полышым пуэн огытыл. Теве финансовый сектор вуйлатыше Иванов йолташ финансовый учетым начар шындыме нерген шинчен гынат, ик ганат толын тӧрлаташ полшен огыл. Тыгак пионер отдел вуйлатыше Иванов йолташ район кӧргыштӧ пионер паша начар ыштaлтмым раш шинча, но шке жапыште тӧрлаташ практический полышым ок пу.

Райкомолын ситыдымашыже ятыр улыт гынат, конференцийыште критик ден самокритик кумдан шарлен огыл.

Толстухин М.

Пионерский организацийым монденыт

У-Тор'ял педучилище пеленсе пионерский организаций (Тор'ял район) шаланымашке шуын. Отряд ден звеневой сбор йӧршеш огеш лий. 45 пионер ылеш гын 27 гына кодын. Тидын нерген педучилище пеленсе комсомольский организаций шинча гынат, пионерский организацийын пашажым виктарен колташ ушешыжат огеш пал.

Май Веню.

РАЙКОМОЛ КОМСОМОЛ РАДАМЫШ ПУРЫМАШЫМ ЧАРАКЛА

Морко педучилище пеленсе ВЛКСМ комитет пашажым чытыдыме начар ыштен. Комсомол радамыш тений улыжат 10 еҥым гына пуртымо. Нунын коклa гыч ик ӱдрамашат уке. А педучилищыште незоюзный молодежь, утларакшым ӱдыр - шамыч пеш шуко улыт. Комсомолыш угыч пуртымо-шамыч дене нимогай паша ышталтын огыл. ВЛКСМ комитетын ожнысо секретарьже Власова йолташ молодежым монден, нунын деч кӱрылтын.

Кызыт у комитет пашажым саемдаш тӱҥалын. Несоюзный молодежь коклаште массово - воспитательный паша ышталтеш. Кок гана доклад колышталтын.

Политучебо регулярно эртаралтеш. Несоюзный молодежат политучебыш эреак коштеш, арняш кок гана политинформаций эртаралтеш.

Комсомолец - шамыч ВКП(б) Историйым келгын тунемашлан ямдылалтыт. Несоюзный молодежын комсомолыш пураш желанийже кугу. Но нунылан комсомолыш пураштлан райкомол шкеак чаракла.

Теве Печников Алексей ден Романов Петрым мемнан комсомольский комитет комсомол радамыш шукертак пуртен. А райкомол кызытат утвердитлен огыл. Вет нуно комсомолыш пурашлан райкомол бюрош куд гана гыч толыныт. Куд ганажат бюро утвердитлен огыл.

Райкомоллан комсомолыш пураш шонышо молодежлан чаракым шындыман огыл.

ВЛКСМ комитет секретарь—А ИЛЮТИН.

Несоюзный молодежь дене паша ыштымашым саемденыт

Куракин кыдалаш школ пеленсе ВЛКСМ комитет (Параньга район) отчетно-выборный погынымаш деч вара несоюзный молодежь ден пашам саемден. Нунын коклаште ВЛКСМ устав ден программе тунеммаш, комсомол нерген беседе эртаралтеш.

Тыге кызыт 50 самырык еҥ комсомолыш пурыш да адак 15 еҥ йодмашым пуэн.

Т. Ямбатыров.

* * *

„Куп-сола“ колхоз пеленсе ВЛКСМ первичный организаций (Тор'ял район) отчетно-выборный погынымаш деч вара 3 еҥ гыч 8 еҥ мартен кушкын.

Массе пашам саемдыме дене кызыт адак 5 еҥ комсомолыш пураш йодмашым пуэн.

Макаров.

КОМСОМОЛЬСКИЙ ОЗАНЛЫКЫШТЕ ПОРЯДКЕ УКЕ

Комсомолын посна руководящий пашаеҥыштын учет дек большевикла огыл относитлымышт да калык тушман-шамычын вредитлымышт дене южо райкомоллаште да горкомолышто лу дене утла „мертвый душ" погыненыт. Комсомольский озанлык шалатыме состоянийышке шуын. Райкомол пашаеҥ-шамыч активный комсомолец-шамычымак механически „мертвый душыш" ушылыныт. Нунын личный карточкыштым архивыш сдатлалныт. Посна райкомол-шамыч да горкомол учет гыч сниматлалтде кайше-шамычым кычалаш кызытат огыт шонапте.

Марийский комсомольский организаций эн важный политический кампаний — комсомольский документ-шамыч вашталтыме ончылно шога.

Но Йошкар-Ола горкомол тиде паша дене йӧршын огеш заниматле. Горкомолышто тидын мартен „мертвый душлан" 130 еҥ шотлалтеш.

Горкомол „мертвый душыш" олашке пашам ыштыше комсомолец шамычымат ятыр ушылын.

Теве Маркомсельхозшколын студентшым, активный комсомолец Шулепов Александрым горкомол „мертвый душыш" луктын. Тыгак Поволжский лесотехнический институтын студентше комсомолец Тавашов да музыкально-театральный училищыште пашам ыштыше Ведерников йолташмытын личный карточкыштым „мертвый душыш" кудалтеныт.

Горкомол комсомолец-шамычын судьбашкышт бюрократически относитла. Ола гыч кайше-шамыч горкомол деч личный делаштым колташ йодыт гынат, горкомол колтымо олмеш тӱрлӧ семын тормозитла веле.

Теве Федорова Парасковия июль тылзыштак горкомол деч личный делам йодын колтен ыле. Но тудын письмажлан горкомол секретарь-шамыч Меледин ден Меркулов йолташмыт нимогай вниманийым обратитлен огытыл. Садлан Федорова йолташлан Марий-Турек гыч личный делалан Йошкар-Олашке толашыже верештын.

Горкомол райкомол-шамычын йодмашыштланат личный дела-шамычым жапыште нигунамат ок колто.

Сотнур райкомол Андреев, Большакова, Воробьев, Атлашкин йолташмытын личный делаштым колташ горкомол деч 4 гана йодын колтен. А горкомол, пуйто нунылан ок касатле манын колтымо нерген шонаптенат огыл. Тыгак моло райкомол-шамычланат горкомол личный дела-шамычым жапыште колтылын огыл.

Горкомолын учет вуйлатышыже Смирнов шке пашашкыже пеш безответственно относитла.

Тиде горкомолын да тудын секретарьже Меркулов йолташ ден учет вуйлатыше Смирнов йолташын комсомолец-шамычын судьбашкышт бюрократически относитлымыштым ончыкта. Комсомольский озанлыкыште нуно кызытат большевистский порядкым ыштен огытыл.

Чистяков Г.

ПРИМЕРНЫЙ ПИОНЕР ВОЖАТЫЙ

Косолоп район кӧргыштӧ Калинина Нюра эн сай пионер вожатыйлан шотлалтеш. Тудо 1934 ий гычынак пионерский пашам ыштен шога. Кум лагерный сборышто старший вожатыйлан ыштен. Пашам куанен йӧратен шуктен толеш.

Калинина Нюрам пионер коклаште ч ӱ ч к ы д ы н а к ужаш лиеш. Нунын дене советский йоча-шамычын илышышт нерген, советский герой-шамыч нерген да вес теме-шамыч денат беседым эртара. Нюран вуйлатыме отрядше первой чырыкыште первой верышке шогыш. Тудын отрядыште отличник-шамычат шагал огытыл. Теве Мамаев В., Мамаев Г., Былынов Б., Камаева, Кочергин тулеч молат отличник улыт. ВЛКСМ-н XX-шо идалыкшылан сай пӧлӧк-шамычым альбомым, фото - газетым ямдыленыт. 19 еҥ ПВХО значоклан да 10 еҥ ГСО значоклан нормым сдатленыт. Сайын украшатлыме пионерский комнат уло, тушто тӱрлӧ литератур - шамыч улыт. Тыште пионер шамыч яра жапым веселан эртарат.

Калинина йолташ Марий-Билямор педучилищыште старший вожатыйлан пашам ышта. Тудо отрядым 115 пионер гыч 235 пионерым ш у к т е н. Кызыт отряд - шамыч костерлан виан ямдылалтыт.

С. Шмаков.

1939 ИИЫШТЕ ВСЕСОЮЗНЫЙ КАЛЫК ПЕРЕПИСЬ

СССР Калык Комиссар-шамыч Советын пунчалже почеш 1939 ий 17 январьыште Всесоюзный калык перепись тӱҥалеш.

Калык перепись — государственный кугу важный паша. Социализм — тиде учет, манын Ленин туныктен. „Нимогай строительный пашам, нимогай государственный пашам, нимогай плановый пашам правильный учет деч посна ыштен огеш лий. А учет статистик деч посна лийын ок керт"—Сталин йолташ ончыктен.

Садлан Советский правительствылан кугу государственный управлятлашыже, государственный калык озанлык планым ышташыже калыкын мыняр улмыжо нерген, калыкын общественный группо-шамычлан шелалтмыже нерген, национальный да возрастной составше нерген, тудын культурный уровеньже нерген раш ончыктышо данный-шамыч кӱлыт.

Шушаш переписьын итогшо почеш мыняр яслым, йоча пӧртым, школым, тазалык аралыме верым, институт ден техникумым почаш кӱлешым правительство пален кертеш.

Советский власть лиймеке СССР-те перепись 1920, 1926 ийлаште лийыныт. Но нине перепись-шамыч правительствылан кӱлеш результатым пуэн кертын огытыл. 1920 ийыште советский территорий белогвардеец да иностранный интервент-шамыч деч эрыктал шуын огыл ыле.

Тунам мемнан элыште кулак, непман да спекулянт-шамыч эше виян улыт ыле, тунам мемнан элыштына национальный республиклаште неграмотность кугу лийын.

Кок сталинский пятилетка деч вара мемнан элын тӱсыжын пеш чот вашталтмыжым шушаш перепись ончыкта. Кажне советский гражданинын, кажне комсомолецын з а д а ч ы ш т — переписьым образцово эртараш. Ик населенный пунктат, ик еҥат переписьыш пурталтде ынже код. Тиде пашашке туныктышо высший да кыдалаш школлаште тунемше-шамычым, советский учреждений да торговый организаций пашаеҥ-шамычым, предприятийласе, совхоз да колхозласе учетно-отчетный да конторский персоналым шупшаш кӱлеш.

Райкомол-шамыч пленумлаште, комсомольский погынымашлаште, ожнысо избирательный участкылаште—чыла вереат переписьын значенийже, задачыже да тудым эртарыме порядке нерген калык коклаште кумлавдарымаш пашам кумдан шараш кӱлеш. Туге гынат, ятыр райкомол-шамыч тиде пашалан але мартенат пижын огытыл. Теве Параньга райкомол—секретарь Юсупов, Сотнур—Алмакаев, Морко—Сергеев, Еласал—Кочетов, Оршанке—Иванов да Йошкар-Ола горкомол—Меркулов переписьлан ямдылалтме шотышто нимомат огыт ыште.

ВЛКСМ райком-шамычлан шушаш калык переписьлан ямдылалтмашке да эртарымашке чыла комсомолецым да несоюзный молодежым мобилизоватлыман.

Петр Моисеенко

(Колмыжлан 15 ий темын)

Петр Анисимович Моисеенко, плотникын эргыже, 1852 ийыште Смоленский губерний, Сычевский уезд, Обыденная ялыште шочын. 13 ияшыже годым Моисеенко Москвашке кондалтын да Гучковын ткацкий фабрикышкыже пуалтын. 1871 ий гыч Моисеенко Орехово - Зуевыште ткачлан ыштен. Тудо тыште революционный брошюр-шамычым: „Сказка о четырех братьях", „Хитрая механика", „Сказка о копейке", „Революционный песенник" да молымат первой гана лудын.

Самырык пашазын Ореховышто шинчымыже шуын огыл. Тудо Петербургышко, столицыште революционный пашазе шамычым муаш да „чыным кычалаш" каен.

Петербургышто П. Моисеенко „Шау" фабрикышке ткачлан пурен. Тушто революционный настроениян пашазе шамыч дене знакомитлалтын. Фабрикыште пашам ыштымыж годым революционный кружоклаште заниматлышыжла тудо шуко лудын.

1874—75 ийлаште П. А. Моисеенко Г. В. Плеханов дене знакомитлалтын. Плеханов самырык Моисеенколан политический самообразований шотышто кугун полшен. „Плехановын тыршымыже дене, — шке шарнымашыштыже Моисеенко возен,—мый шкаланем шуко рашкемдышым да литературышто разбиратлаш тӱҥальым".

1875 ийыште ткач Александров ден пырля Моисеенко „Шау" фабрикыште первой экономический стачкым эртарен.

1878 ийын тӱҥалтышыштыже Моисеенко „Северный союз русских рабочих" организацийын организаторжо Степан Халтурин дене пеҥгыде кылым ыштен. Уже тудо жапыште П. А. Моисеенко „Шау" да Петербургысо Ново-Бумагопрядильный фабрикысе пашазе-ткач-шамычын палыме вожакше лийын. 1878 ийыште

П. А. Моисеенко

Моисеенко первой гана арестоватлалтын да Петербург гыч колталтын.

1883 ий январьыште тиде фабрикыште мемнан элысе революционный движенийын историйышкыже пурышо стачке тӱҥалын. Стачкын организаторжо да руководительже Петр Моисеенко лийын.

Морозовский стачке нерген ВКП(б) И с т о р и й ы н Краткий курсыштыжо ойлалтеш:

„Тиде фабрикыште 8 тӱжем наре пашазе пашам ыштен. Паша условий кажне кечын начаремыш; 1882 гыч 1884 ий марте пашадар вич гана иземдалтын, тидын годымак 1884 ийыште расценке ик ганашке ик чырыклан, вес семынже 25 процентлан волталтын ыле. Но тидеч посна фабрикант Морозов пашазе-шамычым штраф дене орландарен пытарен. Стачке деч вара судышто пален налме почеш, ыштен налме кажне теҥге гыч штраф амал дене пашазе деч фабрикантлан пайдалын 30 гыч 50 проц. марте шуын налыныт. Пашазе-шамыч тиде грабежым чытен кертын огытыл да 1885 ий январьыште стачкым увертареныт. Стачкым ончылгоч организоватлыме ыле. Тудым ончыл пашазе Петр Моисеенко вуйлатен. Петр Моисеенко ожно „Северный союз русских рабочих" член ыле да революционный опытым иметлен. Стачке вашеш кечыште Моисеенко моло утларак сознательный ткач-шамыч дене пырля фабрикант дек ятыр требованийым выработатлен, тудым пашазе-шамычын тайный совещанийышт пеҥгыдемдыме ыле. Пашазе-шамыч эн ончыч грабительский штраф - шамыч чарымым требоватленыт.

Тиде стачкым вооруженный вий дене пызыралме ыле. 600 утла пашазым арестоватлыме, нунын коклагыч икмыняр лужым судыш пумо ыле".

Петр Моисеенко судитлалтын да Архангельский губернийсе Мезеньыш колталтын. Варажым тудо Ростовышто пашам ыштен. Туштат революционный пашам ыштенак шоген.

1893 ийыште тудым адак кучен колтеныт. Но тидат пашазе-шамычын пашашт верч кучедалше мужественный борецын революционный энергийжым пудыртен кертын огыл.

1905 ийсе революцийыште Моисеенко активнын участвоватлен. Тидеч варажым революционный пашам Донбассыште, Мариупольышто, Нахичеваньыште, Бакушто ыштен.

Великий Октябрьский социалистический революций годым Моисеенко Кавказыште лийын. Тудлан 65 ий ыле гынат, пеҥгыде большевик Йошкар Армийын санитарлан каен. Граждан сар деч вара П. А. Моисеенко калык образований дене инструкторлан да Харьковышто партий историй дене комиссийыште пашам ыштен.

Моисеенко йолташ 1923 ий 30 ноябрьыште колен.

Ц. Зеликсон-Бобровская.

Советский Союзышто

СОВЕТСКИЙ АВИАМОДЕЛИСТЫН МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕКОРДШО

ВЛКСМ-ын XX-шо идалыкше лӱмеш чонештылше модел-шамычын XII всесоюзный состязанийыште ик первой верым симферопольский авиамоделист Александр Бондаренко налын. Бондаренко йолташын конструкцылымо самолет модель 50 метран дистанцийыште часлан кокла скоростьым 69,12 километрым развиватлен. Модельын тиде чапле чонештымыже нерген материал-шамыч Международный Авиационный Федераций (ФАИ) Президиумыш колталтынат ыле.

Тиде кечылаште СССР Центральный аэроклуб А. Бондаренко модельын чонештымыжым первой классан чонештыше модель-шамыч писын чонештыме международный рекордлан признатлыме нерген ФАИ деч ӱшандарымашым налын.

А. Е. Картован чапле сеҥымашыже

СССР Верховный Советын депутатше, Марининский район, Новосибирский область „Путь новой жизни" колхозын звеньевойжо Картова Анна Ефимовна чапле сеҥымашым ыштен. Тудын звенаже куд гектарыште 5400 центнер нареперенгым „ранняя роза", „эпикур" да „кореневский" сортаным налын. Тиде кажне гектар гыч 900 центнерым составитла.

(„Крестьянская газета" гыч).

Самоотверженный моряк-шамыч

21 ноябрьыште йӱдым Черный морьышто, Новороссийский деч 65 километр ӧрдыштӧ океанский судно „Красный профинтерн" аварийым чытен: пароходын вал винтыже пудештын.

Виян мардеж пуэн. Судно дрейфоватлаш тӱҥалын. Но тудын экипажше ӧрын огыл. Первой класс матрос Абросимов ден Меркаленко йолташ-шамыч шке желанийышт дене вӱд йӱмаке воленыт. Нуно винте йӱмаке кӱртньӧ тросым лишемденыт да пудештше верым шупшын шынденыт.

Судно сутка наре дрейфоватлен. Вес йӱдлан тудын деке „Морбланк" пароход миен. „Красный профинтерн" пароходым Новороссийский портыш сайын конден шуктымо.

(„Правда" гыч).

Узбекистанысе ӱдрамаш молодежь с'езд

25 ноябрьыште Ташкент олаште Свердлов лӱмеш театреш Узбекистанысе ӱдрамаш молодежын кокымшо с'ездше почылтын. С'ездышке 974 делегат толын. Ӱдрамаш молодежын делегацийже-шамыч Киргизий, Туркмений, Таджикистан гыч улыт.

С'ездын ончычшо пашаштыже ик вопрос—ӱдрамаш молодежь коклаште пашам ыштыме да феодально-байский пережитке дене кучедалме нерген. Доклад дене ВЛКСМ Узбекистан ЦК секретарь Фатима Юлдашбаева йолташ выступатлен.

С'езд чот совым кырымаш дене Сталин йолташлан саламлыме телеграммым ик йӱк дене принматлен.

(„Правда" гыч).

Кугу награде

Стахановский пашаште да рационализаторский деятельностьышто ойыртемалтынак шогышо „Красный Перекоп" механический заводын стахановец-фрезеровщик Лепешкин йолташым Неле промышленность Калык Комиссар Л. М. Каганович йолташ социалистический соревнований отличий значок дене наградитлен. Лепешкин йолташ сентябрь тылзыште нормым 1.739 процентлан темен, октябрьын 18 кечылан 1.250 процентым темен.

(„Известия" гыч).

Кугу Какшан лестранхоз Шушерский лесопунктын чодра шупшыктышо бригадын бригадирже стахановец - комсомолец Киселев Н. В.

Фото Овечкиным.

ЯКИМОВ САЙ ПРОПАГАНДИСТ

Тор'ял район, „Памаш ял" колхозысо комсомольский организацийын пропагандистше Якимов йолташ пропагандистский пашам сайын ышта. Занятийыш эреак ямдылалт кошташ, слушатель-шамычлан сайын умылтара.

Занятийым тыгай метод дене эртара: эн ончыч живой беседым ышта. Тунемаш коштшо-шамычын йодышыштлан вашмутым пуа. Тидын мӧнгӧ вес занятийыште эртышашлык теме дене лекцийым ышта. Кажне занятийыште наглядный пособий-шамычым кучылтеш. Тунемаш коштшо-шамычат сайын ямдылалтын коштыт.

Чемеков.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ШАХМАТНЫЙ ТУРНИР ПЫТЕН

БОТВИННИК КУМЫШО ВЕРЫШТЕ

Тӱнясе эн тале 8 гроссмейстер коклаште 22 кече шуйнышо матч-турнир пытыш.

Пытартыш—14-ше тур 27 ноябрьыште Амстердамеш лийын, „Краснопольский" отельысе зал тичак калык по гынен ыле. Кугун кумыл нӧлтын модшо Эйве 39-ше ходыштo Капабланкам сеҥен. Турнирын лидерже Керес ден Файн 19 ше ходыштo ничьялан келшеныт. Алехин Ботвинник ваштареш ошо дене модын. 30-шо ходышто ферзевой эндшпильеш ничьялан келшеныт. Флор ден Решевският ничьям модыныт.

Тиде шот дене турнирын йӧршешлан результатше тыгае: первой ден кокымшо верыште Пауль Керес (Эстоний) ден Реубен Файн (США), нуно 8-ат пелэ очко гыч налыныт, кумышо—Михаил Ботвинник (СССР)—7 очкоат пелым налын, нылымше, визымше да кудымшо верым Александр Алехин (Франций), Макс Эйве (Голландий) да Самуил Решевский (США) шке коклаштышт шелыныт, нуно чыланат 7 очко гыч налыныт. Шымыше верыште Хозе Рауль Капабланка (Куба)—6 очком налын да пытартыш верыште Сало Флор (Чехословакий)—4 очкоат пелым налын.

Турнирын организаторжо голландский Авро радиокомпаний 8 гроссмейстер участвоватлыман матчым повторитлаш шона. Тыште тӱнясе эн тале гроссмейстер-шамычын шахматный клубым ышташ ямдылалтыт. Тиде клуб тӱняште первой верыш лекшаш верч международный турнир да матч-шамыч нерген вопросым решатлаш тӱҥалыт.

Международный шахматный турнирым торжественно петырымаш да призым пуэдымаш 28 ноябрьыште лийын.

Партизан-шамыч Тяньцзин лишне японский складым пудештареныт

27 ноябрьыште партизан-шамыч Тяньцзин гутлаште улшо японский складыш кенета нападатленыт да тудым йӱлалтеныт.

Японец-шамыч дене вашлийын кредалмек партизан-шамыч шылын каеныт. Пожарыште пел миллион доллар деч шагал огыл тӱрлӧ сату йӱлен. Тиде йӱдымак партизан-шамыч Тяньцзин деч 70 километрлан югыштыла улшо японский гарнизоныш налетым ыштеныт. Вашлийын кредалмашеш 50 наре японский солдат колен.

США-ште Германский шпионский центр процесс

14 октябрь годсек США-ште (Соединенные штаты Америки) германский шпионский центрын пашаж дене судебный процесс кая. Судыш пуалтше 18 германский шпион, диверсант да террорист гыч суд тенгылыште нылытын велэ улыт: ожнысо американский офицер Гунтер Румрих, США военно-воздушный флотын „Митчел Филд" аэродромышто служитлыше Эрик Глазер, авиационный заводын механикше Отто Фосс да „Европа" лӱман германский пароход гыч парикмахерша Иоганна Гофман. Моло шпион-шамыч, нунын коклаштак шпионский центрын икмыняр главарьыштГерманийыш куржыныт

Шпионский центр США-ште шпионский пашам 1935 ий кеҥеж годсекак ыштен шоген. Тиде-шайке США-лан ущербым кондышашлан да Германийлан услугым ыштышашлан посна еҥ-шамычым вербоватлен. Вербоватлалтше-шамыч гоч тудо Германийлан, фашистский партийын отделенийыштлан, германийын военный да морской властьше-шамыч але представительыштлан да официальный агент-шамычлан США-н национальный обороныж дек относитлыше документ-шамычым, сигнальный книга-шамычым, фотографий, код, карт, чертеж да информаций-шамычым пуэн, а нунын деч оксам налын шоген.

Главный титаклалтше Румрих германский разведкылан США-те вооруженный вийын состоянийже нерген секретный сведений-шамычым колтен шогымыжым шкеак признатлен. США-н противовоздушный обороно планже да американский у самолет да военный корабль-шамычын чертежышт-шамыч дене германский разведке чот интересоватлен. Секретный оборонный план-шамычым достатлышашлан германский разведке Тоттен военный фортын командиржым полковник Эглиным ловушкыш пурташ тӧчен. Ик шпионын „вечный пережо" улмаш. Тиде перо ядовитый газ дене темыме. Шпион - шамыч Эглиным тиде оружий дене отравитлен, секретный документ - шамычым шолыштaш шоненыт.

Американский судын шпион Румрихын пашажым разбиратлыме жапыштак полиций США-н важный военный укрепленийже-шамычым фотографироватлаш тӧчышӧ эше ныл германский шпион-шамычым арестоватлен.

Фашистский разведке-шамыч шкеныштын шпионыштым моло государстве-шамычын тылышкыш, утларакшым Советский Союзыш колтылыт. Америкыште германский шпионский центр шкенжын шпионжо-шамычым СССР-шке колтышашлан 50 американский паспортный бланкым шолышташ тӧчен.

Фашистский разведке-шамыч да нунылан ужалалтше троцкист-шамыч мир да тудын пеҥгыде оплотшо—СССР ваштареш подрывной пашаштым чарныде ыштен шогат. Садлан советский калыклан эреак ямде лийын шогыман.

1939 ийлан газетлан подпискым приниматлаш тӱҥалме

Республиканский газет шамычлан подпискым ыштыза!

„Марийская Правда"—ВКП(б) Обком, Марийский АССР Верховный Совет, ВКП(б) Йошкар-Ола Горком да Горсовет орган. Руш йылме дене тылзеш 25 гана лектеш.

Подписке ак: ик тылзылан—2 теҥгеат 50 ыр, 3 тылзылан—7 теҥгеат 50 ыр, 6 тылзылан 15 теҥге, идалыклан—30 теҥге.

„Марий Коммун"—ВКП(б) Обком, Марийский АССР Верховный Совет, ВКП(б) Йошкар-Ола Горком да Горсовет орган. Марий йылме дене тылзеш 25 гана лектеш.

Подписке ак: ик тылзылан—2 теҥгеат 50 ыр, 3 тылзылан—7 теҥгеат 50 ыр, 6 тылзылан—15 теҥге, идалыклан—30 теҥге.

„Рвезе Коммунист"—ВЛКСМ Марийский Обком ден Йошкар-Ола Горком орган. Марий йылме дене тылзеш 10 гана лектеш.

Подписке ак: тылзылан—50 ыр, 3 тылзылан—1 теҥгеат 50 ыр, 6 тылзылан—3 теҥге, идалыклан 6 теҥге.

„Ямде лий"—ВЛКСМ Маробком орган. Детский газет, марий йылме дене тылзеш 5 гана лектеш.

Подписке ак: ик тылзылан—18 ыр, 3 тылзылан—45 ыр, 6 тылзылан—1 теҥгеат 08 ыр, идалыклан—2 теҥгеат 16 ыр.

Подпискым чыла почтовый отделений, почтальон, колхозный письмоносец, предприятийлаште, учреждений лаште да колхозлаште печать общественный распространитель-шамыч приниматлат.

Республиканский газет-шамыч издательство.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Иошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—918. Иошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.